

**Електронна бібліотека
видань історичного факультету
Харківського університету**

Д'ячков С. В., Куделко С. М., Михєєв В. К. Історія і археологія Слобідської України. До 90-річчя XII Археологічного з'їзду // Вісник Харківського державного університету. – № 385: Історія. – Вип. 28. – Харків, 1994. – С. 3 – 14.

При використанні матеріалів статті обов'язковим є посилання на її автора з повним бібліографічним описом видання, у якому опубліковано статтю. Дана електронна копія статті може бути скопійована, роздрукована і передана будь-якій особі без обмежень права користування за обов'язкової наявності першої (даної) сторінки з повним бібліографічним описом статті. При повторному розміщенні статті у мережі Інтернет обов'язковим є посилання на сайт історичного факультету.

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, Харків, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
історичний факультет. **E-mail:** istfac@univer.kharkov.ua

©Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; історичний факультет

©Автор статті

©Оригінал-макет та художнє оформлення – зазначене у бібліографічному описі видавництва

©Ідея та створення електронної бібліотеки – А. М. Домановський

С.В.Д"ячков, С.М.Куделко,
В.К.Міхеев

ІСТОРІЯ І АРХЕОЛОГІЯ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ.

До 90-річчя ХІІ Археологічного з"їзду
(Харків - Старий Салтів, 19-21 жовтня 1992 р.)

Конференція була організована професорсько-викладацьким колективом історичного факультету Харківського державного університету і Харківської обласної організації Українського товариства охорони пам'ятників історії і культури. Ініціатори конференції переслідували мету ознаменувати науковим форумом 90-річчя ХІІ Археологічного з"їзду, який поклав початок проведенню широких археологічних, етнографічних та краєзнавчих досліджень на Лівобережній Україні. Після ХІІ Археологічного з"їзду Харків став одним з найбільш визначних археологічних центрів України та Росії.

Окрім того, потреба в організації конференції була викликана внутрішніми причинами розвитку нашої науки. В останній час зусиллями вчених Слобожанщини та суміжних територій в археологічних дослідженнях (археологія бронзового та раннього залізного віків, ранніх слов'ян, салтівської культури) накопичено величезний матеріал, узагальнення та аналіз якого потребують нових методів роботи, нових підходів, більш високого рівня координації зусиль і обміну інформації. Необхідність проведення конференції була викликана також якісно новою суспільно-політичною ситуацією, в якій опинились дослідники двох незалежних держав - України і Росії.

Завдяки старанності організаторів конференції у Харкові зібралося більше 120 дослідників із 25 наукових установ України, включаючи Крим і європейської Росії. Працювало 9 секцій: "Археологія бронзового віку", "Археологія раннього залізного віку", "Антична археологія і історія", "Середньовічна археологія", "Секція музейної справи", "Етнографія і краєзнавство Лівобережної України", "Історія і історіографія Слобідської України", "Секція церковних стародавностей", а також "Секція юних археологів і краєзнавців".

Під час конференції в Харківському художньому музеї була розгорнута археолого-етнографічна виставка. На ній були представлені знахідки останніх років, праці 6 археологічних експедицій Харківського університету.

Конференцію відкрив ректор університету І.Є.Тарапов. З вітальним словом до учасників конференції звернувся митрополит Харківський і Богодухівський владика Никодим. Від імені Української православної церкви він презентував в дар університету багатотомну Біблейську енциклопедію на іспанській мові.

На пленарному засіданні були заслухані доповіді В.К.Міхасєва "Всеросійські Археологічні з'їзди та участь в них вчених Харківського університету", В.З.Фрадкіна "XII Археологічний з'їзд і його значення в розвитку етнографії на Україні", Д.Я.Телегіна "Часи козацтва" (про роботу археологів м. Києва в 1992 році).

Секційні засідання конференції проходили у Старому Салтові. Роботу секції "Археологія бронзового віку" відрізняла, з одного боку, прихильність до традиційної проблематики, з іншого, прагнення узагальнити досягнуті результати та вийти на нові горизонти досліджень. У зв'язку з цим зацікавленість викликали доповіді І.Ф.Ковальнової (Дніпропетровськ) "История и перспективы археологического изучения Днепровско-донецкого предстепья" і А.Д.Прихіна (Воронеж) "Проблематика эпохи поздней бронзы додонецкой лесостепи: некоторые итоги и перспективы изучения".

І.С.Ковальова зробила огляд пам'ятників від кам'яного до раннього залізного віку лісостепового прикордоння Дніпра та Сіверського Дінця. На думку автора, накопичено багатий і різноманітний матеріал, який дозволив порівняльне вивчення стародавніх культур даного регіону.

А.Д.Прихін у своїй доповіді приділив особливу увагу коректуванню уяви про культуру багатоваликів кераміки на території лісостепового Подоння, осмисленню проблематики зрубної культурно-історичної суспільності та її ролі в рамках Євразійського простору.

П.І.Никитенко (Москва) у доповіді "Процесс перехода от бронзового века к железному в степях Восточной Европы" запропонував, спираючись на матеріали пізнього передскіфського періоду на основі підрахунку і порівняння залізних речей, нові підходи.

Ключові дискусії викликали доповіді, присвячені проблемам культури багатоваликів кераміки, древнянської й зрубної культурно-історичних суспільностей. Слід звернути увагу на доповідь В.В.Отрощенко (Київ) "О ранней обрядовой группе погребений культуры

многоваликової кераміки в Левобережній Україні". На основі ретельного аналізу матеріалу автор виділяє найбільш ранню групу поховань цієї культури (XVIII ст. до н.е.).

Р.А.Литвиненко (Донецьк) у доповіді "0 ступені преемственности погребального обряда предсрубного горизонта и срубной культуры в бассейне Северского Донца" привів ряд переконливих фактів, які підтверджують наявність спадкоємності між похованнями культури багатоваликової кераміки, похованнями покровського типу і зрубними стародавностями в пам'ятках лісостепової Донеччини.

В.Н.Горбов (Донецьк) у доповіді "Новые данные о поселении Ляпичев хутор и некоторые проблемы изучения срубных поселений Приазовья" відмітив ряд проблем у вивченні зрубної культури.

А.Г.Плешивенко (Запоріжжя) в доповіді "Культовые сооружения срубной культуры в устье р. Конки" докладно характеризує результати розкопок двох довгих курганів племен зрубної культури в Запорізькій області.

Досить цікаві дебати викликали доповіді, в яких розглядалися мало вивчені та суперечливі проблеми староямної суспільності. Н.А.Ричков (Київ) у доповіді "Об этническом составе носителей ямной культуры Украины" запропонував етнічну типологію населення ямної культури, яка ґрунтується на аналізі пам'яток поховань за трьома ознаками (форма могильної ями, поза померлого, його орієнтування). Доповідач – прихильник думки, що етнічний склад Правобережжя і Левобережжя був досить відмінним.

В.О.Дмитрієв (Харків) у доповіді "К вопросу о появлении древнейших племен в лесостепи Днестро-Донецкого междуречья" запропонував переглянути традиційні схеми розвитку племен "староямної" культурно-історичної суспільності. На його думку, формування ямних стародавностей у вищезгаданому районі проходило під впливом активного зовнішнього фактора за участі племен постмагірнопольської (середньосірогоківської) культури і культури (ямно-гребенкової) кераміки.

Досить жваво обговорювалась доповідь Л.П.Кравця (Донецьк) "Об одной категории костяных изделий донецкой катакомбной культуры". Автор докладно охарактеризував кістяні кільця, що зустрічаються у пам'ятках цієї культури. Аналіз археологічного матеріалу і етнографічних спостережень дозволив йому зробити ряд цікавих висновків про значення кістяних кілець у житті скотарів донецької катакомбної культури.

У повідомленні А.В.Дотоцького (Харків) "Новые неолитические памятники в бассейне Северского Донца" пропонується доповнити археологічну карту даного регіону новими поселеннями дніпро-донецької культури, а також пам'ятками (ямно-гребенківського) неоліту.

Переважна більшість доповідей авторів секції "Археологія раннього залізного віку" була присвячена темам киммерійської і скифської археології та археології лісостепових племен Лівобережної України включно. На високому науково-теоретичному рівні були узагальнені і ретельно проаналізовані матеріали, що стосувались господарської діяльності, культурно-економічних зв'язків, мистецтва і соціальних відносин племен, які жили в давнину на території України.

Б.А.Шрамко (Харків) у доповіді "Пахотные орудия юга Восточной Европы в бронзовом и раннем железном веке" узагальнив і проаналізував різноманітні свідчення появи та розвитку найстародавніших знарядь рільництва. Автор вважає, що початок землеробства на півдні Східної Європи слід датувати епохою неоліту, а перші рільничі знаряддя з'являються в бронзовому віці.

Н.А.Гаврилук (Київ) побудував свою доповідь "Новый хозяйственный комплекс Каменского городища" на порівнянні господарських комплексів по виробництву залізних ножів і шил з кістяними рукоятками Каменського і Бельського городищ, що викликало жвавий обмін думками навколо доповіді Ю.М.Бойко (Вінниця) "Социология восточноевропейского города (I тыс. до н.э.) по материалам Бельского городища". На аналізі археологічного матеріалу автор намагався створити соціологічну модель становлення нових типів поселень – міст. Автор виявив типологічні збіги процесів становлення Гелона і давньоруських міст I–II тис.н.е.

У доповіді В.П.Андрієнко (Донецьк) "О материалах последнего этапа существования поселения Пожарная Балка II" наводиться докладна інформація і дається аналіз найпізніших територіально-хронологічних комплексів поселень, що датуються автором VII ст. до н.е.

І.Б.Шрамко (Харків) виступила з доповіддю "Об одном типе мечей скифской эпохи". Вона виділила серію акінаків, характерних саме для пам'яток лісостепового Лівобережжя Дніпра в басейнах Сули і Ворскли.

С.Б.Вольчек (Москва) у доповіді "К вопросу о дате погребения Черногоровского кургана" на основі детального вивчення уділ і зіставлення аналогічних матеріалів пропонує датувати поховання

вершника з кургану поблизу хутора Черногоровка УШ ст. до н.е.

У доповіді "К вопросу о связях населения Днепровского Левобережья с лутично-высокими племенами" С.В.Світлична (Харків) запропонувала переглянути твердження про незначні контакти племен раннього заліза, що жили на території України, з племенами Центральної Європи. Автор показує, що матеріали лісоостанових пам'яток Лівобережжя, включно і Більського городища, дозволяють вважати, що такі зв'язки мали місце і були цілком значними.

Деякі повідомлення учасників конференції були присвячені новим матеріалам і підсумкам розкопок останнього часу: І.М.Кулатова (Полтава) "Курщина", П.А.Гавриш (Полтава) "Краткие итоги исследования Княжевского городища скифского времени на Псле", І.П.Храпунов (Симферополь) "Поселение Золотое Ядро и могильник Дружное в Центральном Крыму".

Важливе місце в порядку денному роботи секції "Антична історія і археологія" займали проблеми історії і археології Херсонесу Таврійського. В.І.Кадеєв присвятив свою доповідь "О медицине в античном Херсонесе" одній із цікавих і мало вивчених проблем повсякденного життя городян. Автор скрупульозно зібрав і узагальнив усі можливі свідчення археологічних і етнографічних джерел, що стосуються розвитку медицини і медичних уявлень. Підвищену зацікавленість викликав висновок В.І.Кадеєва про існування храмової медицини в Херсонесі.

В.О.Латішева в доповіді "О таврском населении на территории херсонесской хоры (по материалам поселения "Маслины")" переконливо обґрунтувала думку про те, що таври, які сприйняли форми життя і побуту грецького в своїй основі населення, жили в складі місцевої землеробської общини, не утворюючи самостійно організованого етносу.

С.В.Д'ячков підвів підсумки розкопок Харківської експедиції в Херсонесі за останні роки "Раскопки XIV продольной улицы в портовом районе Херсонеса". Під час робіт на вулиці було виявлено шість систем вуличних чодозливів і будівельні залишки елліністичного часу, що дозволило не тільки визначити санітарно-господарську стратиграфію вулиці, але й зробити цікаві висновки щодо функціонального призначення портового району міста в конкретно-історичний період (IV ст. до н.е. – VII ст. н.е.).

О.А.Гучинська в доповіді "Агонистические празднества и состязания в Северном Причерноморье" прийшла до висновку, що заходи такого роду в елліністичну епоху одержали достатньо широке роз-

повсюдження в Ольвії, Херсонесі і на Боспорі. Проте в перших сторіччях н.е. агоністичні святкування втрачають своє культове значення і проводяться формально.

В.А.Колісник присвятив свій виступ "К вопросу о краснолаковой керамике пергамского круга в Северном Причерноморье" результатам проведеного дослідження характеру та інтенсивності імпорту, головним чином до Херсонесу, кераміки пергамського кола (I ст. до н.е. – IV ст. н.е.).

Не обділені увагою і проблеми історії фракійських земель в античну епоху. О.П.Мартен'янов у доповіді "Фракийская аристократия восточнобалканских провинций Рима в первых веках н.э." привів свідчення того, що в період римського панування на сході Балканського півострова заможні фракійці при доброзичливому відношенні до них провінціальної влади могли приймати активну участь у суспільно-політичному житті.

А.Г.Чередниченко в доповіді "К проблеме этногенеза фракийцев" привів аргументи на користь гіпотези І.М.Д'яконова і В.А.Сафронова про стародавні праїндоевропейські етногенетичні коріння фракійців, що створили балканську нео-енеолітичну цивілізацію.

Доповідь О.М.Ілліної "Египетские культы на территории Западного Понта в доримское время" розглядає проблему релігійного життя західно-понтійських міст, де важливе місце займали культи Ісиди, Сарapisа, Ануcіса і Гора.

Великий інтерес учасників конференції викликала доповідь С.В.Саприкіна (Москва) і О.Д.Чевельова (Керч) "Фрагмент новой греческой надписи из Пантикапеи". На думку авторів, існуюча в науці суперечка про характер релігійних союзів і відмінності між синодами і фіасами носить умовний характер. Вивчення виявленого фрагмента напису приводить до висновку, що в релігійних союзах – фіасах – синод був керівним органом, об'єднуючи посадових осіб фіасів. Викликало жвавий інтерес серед зацікавлених археологією Херсонесу повідомлення Г.В.Магди "К вопросу о производстве амфор в Херсонесе в V–IX вв. н.э.". На підставі рентгенфлюоресцентного спектрального аналізу автор переконливо довів місце походження деяких типів херсонеських ранньосередньовічних амфор.

Проблематика доповідей секції "Середньовічна археологія", в основному, викладається в два напрямки: археологія ранніх слов'ян і Київської Русі та археологія Хазарського каганату.

Позитивною є тенденція досконалого вивчення результатів розкопок та інтерпретації окремих груп археологічних пам'яток.

Однією з найбільш важливих і актуальних тем, навколо яких розгорнулись зацікавлені дебати, стала проблематика археології та історії салтівської культури. О.В.Бубенок (Київ) в узагальнюючій доповіді розповів про підсумки роботи по локалізації доїв в підденноруських степах у зв'язку з проблемою виділення особливого степового варіанта салтівських пам'яток. В.В.Колода (Харків) підвів "Некоторые итоги изучения нового ремесленного центра салтовской культуры на Харьковщине". Біля села Верхній Бішкін відкриває новий унікальний об'єкт салтівської культури – п'ять чорнометалургійних горнів Повопокровського типу, а також чотири гончарних горни двошрусної конструкції. Матеріали дозволили автору зробити висновок про існування ремісничого центру лісостепового населення салтівської культури.

В.В.Бородулін (Харків) повідомив про розкопки Верхньосалтівського катакомбного могильника, які дали безцінні матеріали.

Дуже цікава доповідь "Опыт исчисления населения по материалам рыннесредневекового могильника у с. Красная Горка" підготував А.А.Торіка (Харків). За підрахунками автора аїл уже осілих (чи майже осілих) кочівників міг складатись з 5-6 великих сімей, 20-30 малих, а в абсолютних цифрах – біля 150 чоловік.

У доповіді В.С.Аксенова "Обряд погребения с конем у населения салтовской культуры (по материалам могильника у с. Красная Горка)" були наведені нові дані про обряд поховання у салтівців.

У блоці доповідей по слов'яно-руській проблематиці підвищений інтерес викликав виступ М.В.Любічева (Харків) "Пеньковская и салтовская культуры на Северском Донце". Автор звернувся до питання про слов'яно-аланські контакти та їх відображення матеріальною культурою пеньковського типу. Він цілком показав не тільки нинішній стан проблеми, але і накреслив шляхи і джерела її розробки в майбутньому.

М.В.Цибін (Воронеж) в історіографічному дослідженні "К изучению юго-восточного порубежья Древней Руси" поставив питання, яке виникло ще в час підготовки і проведення XII Археологічного з'їзду, про необхідність наукового вивчення південно-східних окраїн Русі.

Особливе місце в порядку денному зайняли доповіді Т.Г.Сараєвої (Москва) "О дневрогреческих перстнях IX – первой половины

XIII вв. (по матеріалам пам'ятників Дніпропетровського Лівобережжя) "і І.Г.Сарачева (Москва) "Новые результаты в изучении древнерусских гончарных клейм". У першій дається докладний огляд і аналіз зовсім не вивченого виду джерел із матеріалів Лівобережжя. Доповідь І.Г.Сарачева присвячена достовірним і надійно зафіксованим з допомогою природно-наукових досліджень фактам, що говорять про відсутність генетичних зв'язків між керамікою роменської і древньоруської культур.

Цікаве повідомлення В.В.Дідика (Харків) "Расшифровка изображения на костяном изделии из черняховского поселения Хлопков (Киевская область)". Доповідач вважає, що композиція із шести знаків на кістяному виробі має не декоративний характер, а піктографічний з аграрно-сакральним напрямком.

У доповіді О.Г.Д'яченко "О датировке поселения роменской культуры на Донецком городище" був продемонстрований комплексний підхід до досліджуваної проблеми. Це дозволило уточнити дату існування роменського населення на городищі, яку автор звузив до початку IX – першої чверті X ст.

У засіданнях секцій історії, історіографії і джерелознавства прийняли участь 19 дослідників*. Найбільша кількість доповідей була на краєзнавчій тематиці. Звернула на себе увагу доповідь В.М.Духопельникова "Деятельность советов Харьковщины по восстановлению промышленного производства в 20-е гг.". Невідомим сторінкам життя і діяльності П.І.Харитоненка було присвячено ґрунтовне повідомлення наукового співробітника Пархомівського художнього музею (Харківська обл.) О.Г.Павлової. Аспірантка Г.О.Савченко присвятила свою доповідь викладацькій діяльності одного з ініціаторів проведення XII Археологічного з'їзду М.Ф.Сумцова. Немалий інтерес викликали нові дані про Холокост на Харківщині, які повідомив Ю.М.Ляховицький. Студенти університету виступили з повідомленнями по краєзнавчій тематиці (О.В.Резнікова "Открытие женского медицинского института в г. Харькове", С.Я.Бриман "Депутаты II Государственной Думы от Харьковской губернии: анализ парламентской деятельности"). Науковій і суспільно-просвітницькій діяльності Є.К.Редіна була присвячена доповідь В.В.Міхасюк.

* Основна частина доповідачів була представлена харків'янами.

У доповіді викладача Київського університету Є.А.Ліньової висвітлена участь членів товариства Нестора-літописця в підготовці XI Археологічного з'їзду. Оригінальна доповідь була прочитана В.П.Заблоцьким "Личностные истоки народничества" (Донецьк). Доповідь Б.П.Зайцева і С.М.Куделка "Из истории подготовки XI Археологического съезда в Харькове" вмістила аналіз комплексу документів із фондів Державного архіву Харківської області. Окрім того, вказані автори зробили повідомлення, присвячене деяким актуальним питанням викладання краєзнавства. У спільній доповіді В.О.Корнілової, Т.Л.Степаненко і Л.В.Телоренко "Земельное либеральное движение в Харьковской губернии (вторая половина 60-х - 80-е гг. XIX в.)" висвітлені маловивчені сторінки вітчизняного лібералізму.

На секції церковних стародавностей були заслухані доповіді і повідомлення не тільки з історії православної церкви, але й інших конфесій. На основі нових джерел була побудована доповідь Ю.О.Голубкіна "Мартин Лютер о духовном правлении и евангелических общинах (1517-1525 гг.)". Цей же автор спільно з В.А.Дятловим (Чернігов) зробив доповідь "Публицистика начального этапа немецкой реформации о проблеме бедности и нищенства". Обидві доповіді містили нові, раніше невідомі у вітчизняній науці, висновки.

У доповіді С.І.Посохова "Первый харьковский епископ Христофор Сулима и развитие просвещения на Слобожанщине" показано внесок першого харківського владика в розвиток Харківського колегіуму та університету. Церковну історію Слобожанщини відобразила і доповідь В.Г.Пуцко "Церковне мистецтво Слобожанщини: пам'ятки і проблеми". Автор не тільки підводить підсумки вивченню проблеми, але й накреслює шляхи подальшого пошуку. Можна погодитись з висновком про те, що православне церковне мистецтво регіону, яке має ряд специфічних рис, залишається ще в певній мірі не вивченим. У доповіді В.О.Пашенка (Полтава) "Дослідження православних монастирів - актуальна проблема краєзнавства" була показана значна роль монастирів як в економічному, так і в культурному житті суспільства.

Дослідження старовинних монастирів було присвячено дві доповіді київських учених. У доповіді В.В.Воронцової "Исследование Зверинецкого пещерного комплекса в Киеве 1990-1991 гг." висвітлено результати останніх років вивчення цієї пам'ятки.

Унікальний досвід реконструкції печерного монастиря був представлений у доповіді Т.А.Вобровського "Дослідження печер Пилецького монастиря".

У роботі секції приймали участь представники Української православної церкви. У доповіді В.Б.Шреца "Жизнь и труды православного епископа Онуфрия (Гоголяки)" було покітане життя цього ієрарха. Автор відшукав унікальні свідчення, пов'язані з діяльністю єпископа Онуфрія. У доповіді М.П.Матвієнко "История Харьковской Епархии (1917-1992 гг.)" узагальнено значний період діяльності єпархії, показані різноманітні етапи взаємодії її із світською владою.

Учасники секцій "Музейна справа" і "Кі археологи і краєзнавці" проводили свої засідання під керівництвом В.Є.Радзієвської у Харківському обласному палаці дитячої і юнацької творчості. Кі археологи і краєзнавці ХОІЦХП приймають участь в археологічних і етнографічних експедиціях, які регулярно проводяться на його базі. Наукове керівництво цієї роботою здійснюється вченими університету.

Секція "Музейна справа" проводила свої засідання в Харківському обласному художньому музеї. Керувала роботою секції директор музею В.В.Миягіна. На секції була заслухана доповідь М.М.Безхутрого "С.І.Васильківський як людина і діяч", яка була своєрідним підсумком багаторічних пошуків відомого харківського мистецтвознавця. Дві доповіді представила зам. директора художнього музею Л.М.Лосікова. В першій з них "До проблеми національного в творчому доробку С.І.Васильківського (живопис, графіка)" автор підкреслила національні мотиви в творчості видатного майстра. У дні роботи конференції в залах музею була розгорнута виставка художніх творів С.І.Васильківського. У другій доповіді "Мистецтво Слобожанщини. До історіографії питання" були підведені деякі підсумки дослідження мистецтва цього регіону за останні сто років. У доповіді В.В.Миягіної "Роль С.И.Васильковского в сохранении традиций народного творчества. Альбом "Мотивы украинского орнамента" піднято ще одну грань творчості художника. Т.П.Яковченко виступила з повідомленням "Памятники народного искусства Слобожанщины в Харьковском художественном музее. Происхождение, атрибуции".

До початку роботи конференції були висунуті програма [1] і тези доповідей учасників конференції [2].

За підсумками конференції її учасники прийняли резолюцію, яка вмістила ряд важливих положень:

1. Сприяти створенню в рамках Слобідської України єдиного археологічного простору з метою подальшого розвитку національних археологічних шкіл України і Росії, з цією метою поставити питання про необхідність створення асоціації археологів України та Росії.

2. Звернутися до Кабінету Міністрів України з пропозицією про створення національного ландшафтно-археологічного парку на Середній Ворсклі (біля 15 тис.га). Центром парку повинно стати Бельське городище в Полтавській області.

3. Меморіальними дошками увічнити пам'ять видатних харків'ян - Д.І.Багалія, В.П.Бузескула, сім'ю Алчевських, М.Ф.Сумцова (установити пам'ятну дошку на будинку в минулому Пушкінського училища). Взяти під охорону держави всі будівлі, створені за проектами архітектора А.М.Бекетова. Заборонити в цих приміщеннях всяку приватизацію, ремонт і реставрацію без узгодження з архітектурним управлінням м. Харкова. Привернути увагу влади області і громадськості до недопустимого використання пам'ятки архітектури і садового мистецтва с. Наталіївки.

4. Звернутись до митрополита Харківського і Богодухівського Никодима з проханням ввести до штату єпархіального управління посаду архітектора для організації реставраційних та інших охоронних робіт в культових спорудах області.

5. Виступити з ініціативою створення археологічного музею-заповідника на базі унікального Верхнь-Салтівського катакомбного могильника, городища і селища.

6. Конференція висловила занепокоєння ситуацією, що склалася навколо Херсонеського історико-археологічного заповідника, і звертається до Кабінету Міністрів України з пильним проханням внести будівлі Володимирського монастиря, що міститься на території стародавнього Херсонесу, до списку об'єктів, які не передаються релігійним общинам.

Конференція, виставка в художньому музеї викликали значний інтерес не тільки в колах наукової громадськості, але й у населення міста. Про це красномовно свідчать позитивні відгуки в пресі та в інших засобах масової інформації. За пропозицією дирекції художнього музею виставка (організатори Л.М.Лосікова, А.К.Дегтяр, Є.М.Коломийцева), яку на час роботи відвідали тисячі харків'ян та гостей нашого міста, на місяць продовжила свою роботу.

За підсумками конференції було прийнято рішення видати її матеріали, включити в них кращі доповіді кожної секції.

Л и т е р а т у р а

1. История и археология Слободской Украины: Программа Всеукраинской научно-практической конференции, посвященной 90-летию XII Археологического съезда 19-21 октября 1992 г. - Харьков, 1992. 2. История и археология Слободской Украины: Тезисы докладов и сообщений Всеукраинской конференции, посвященной 90-летию XII Археологического съезда. - Харьков, 1992.

В.А.Дмитриев

ПАМЯТНИКИ ДРЕВНЕЯМНОЙ КУЛЬТУРЫ ЛЕСОСТЕПИ ДНЕПРО- ДОНЕЦКОГО МЕЖДУРЕЧЬЯ В ИСТОРИОГРАФИИ КОНЦА XIX - ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX вв.

Первые археологические исследования подкурганных захоронений на рассматриваемой территории были проведены в конце XIX века Н.Е.Бранденбургом, который раскопал 12 курганов в Полтавской и Харьковской губерниях [14].

Особый интерес к местным памятниками был вызван XII Археологическим съездом, который проходил в Харькове в 1902 году. В период подготовки к съезду в районе г. Изюма Ю.В.Готье было раскопано 14 курганов, давших 89 погребений различных эпох, в том числе и древнеямной [8, с. 103-110]. Им была предпринята попытка классифицировать найденные погребения по стратиграфическим особенностям. Автор раскопок выделил две большие группы погребений с окрашенными костями: захоронения под курганными насыпями и в курганных насыпях. При их сравнении он отметил, что захоронения первой группы чаще бывают скорченными; керамические сосуды, сопровождающие покойников, грубые, с простым орнаментом. Для погребений в курганных насыпях не характерно стабильное положение покойников и совершались они в деревянных срубах или ка-
такомбах [8, с. 103-110].

В это же время Е.Н.Мельник были раскопаны 19 погребений ямной культуры. По мнению автора раскопок, все погребения с окрашенными костями представляют собой единую этническую группу [19, с. 673-743].

Небольшые раскопки у г. Купянска были проведены Е.П.Трифилевым, в ходе которых зафиксировано 15 древнеямных захоронений [28, с. 131-140].

Наиболее значительными в научном плане и по объему были раскопки В.А.Городцова в пределах бывшего Изюмского уезда Харь-